

1. Referentie

Referentie	Stevens, F. (2003). Kan het middenveld bijdragen tot de vorming van culturele praktijken?. In R. Laermans, J. Lievens & H. Waeghe (Eds.) <i>Cultuurkijker. Aanzetten voor cultuuronderzoek in Vlaanderen. Jaarboek 2002 Steunpunt re-creatief Vlaanderen</i> (pp. 169-202). Antwerpen: De Boeck
Taal	Nederlands
ISBN – ISSN	90-455-0151-1
Publicatievorm	Reader

2. Abstract

In het debat rond cultuurparticipatie duikt het begrip 'culturele competentie' frequent op. Een verklaring voor de lage participatie aan cultuur van bepaalde doelpublieken zoekt men dan in de lagere culturele competentie van deze groepen. Vaak wordt daarbij een rol weggelegd voor het sociaal-cultureel werk en het jeugdwerk om de competentie van het publiek te verhogen. Doorgaans laat men na te verduidelijken wat deze culturele competenties precies inhouden. Een nadere beschouwing van het begrip 'culturele competentie' leert ons dat het niet zo eenduidig is en moeilijk te operationaliseren in kwantitatief onderzoek. Culturele praktijken daarentegen bieden wel een empirische basis voor studie. Daarom vertrekt de tekst van de culturele praktijk als benadering van culturele competentie. Indien participanten aan het middenveld en het jeugdwerk er een andere culturele praktijk op nahouden dan niet-participanten, hebben we een empirische aanwijzing dat het middenveld kan worden beschouwd als een socialisatiemilieu waarin specifieke culturele praktijken worden opgebouwd.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Vrije tijd
Trefwoord(en)	Culturele competentie, culturele praktijken, verenigingsleven

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Cultuur, Jeugd en Sport
Onderzoeker(s)	Frank Stevens Onderzoeksgroep TOR Vakgroep Sociologie VUB Pleinlaan 2 1050 Elsene Tel: 02/ 629 20 24 Fax: 02/ 629 30 52 torgroep@vub.ac.be http://www.vub.ac.be/TOR

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Kan het middenveld worden beschouwd als een socialisatiemilieu waarin specifieke culturele praktijken worden opgebouwd?
Hypothesen	Indien jongeren, actief in het verenigingsleven, andere culturele competenties hebben dan jongeren die niet actief zijn in het sociaal-cultureel werk of het jeugdwerk, na controle voor de andere factoren (= sociale achtergrond, opleidingsniveau, leeftijd, cultureel gedrag van de

	ouders, smaak van de peers) kunnen we stellen dat er een aanwijzing is dat we het verenigingsleven als een autonoom socialisatiemilieu kunnen beschouwen.
--	---

6. Methode

Onderzoeks-methode	Literatuurstudie ter verduidelijking van de concepten. Kwantitatief onderzoek: klassikaal afgenomen schriftelijke vragenlijsten van de leerlingen en door de leerling verspreide vragenlijsten aan de ouders.
Onderzochte groep	13598 leerlingen van het vierde en het zesde jaar, verspreid over 89 scholen (ASO,BSO,KSO en TSO) vulden de vragenlijst in. Ouders (in 69% van de gevallen de moeder) vulden 7114 bruikbare vragenlijsten in.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen en Brussel)

7. Resultaten

Invloed middenveld	Er bestaan wel degelijk verschillen in de culturele praktijken van participanten en niet-participanten aan het middenveld, ook na controle voor de smaakvorming binnen het gezin en binnen de peergroep van de jongeren op school. Dit is geen hard bewijs dat het middenveld culturele praktijken kan vormen. Het is wel een sterke aanwijzing dat we het middenveld kunnen opvatten als een derde milieu waarin specifieke smaken ontstaan.
Aard van de vereniging	Verschillende soorten verenigingen uit het middenveld bevorderen verschillende soorten culturele praktijken en bovendien werkt deelname aan het middenveld niet in op alle culturele praktijken. Deelname aan een culturele vereniging bevordert het ontwikkelen van een 'goed geachte' smaak en het aantal hoogculturele muziekgenres dat men goedvindt. De invloed van deelname aan diverse sociale verenigingen is veel minder uitgesproken, maar hier zien we dat jongeren die lid zijn van verschillende sociale verenigingen cultureel toleranter zijn. Deelname aan (diverse vormen van) het jeugdwerk bevordert vooral de culturele tolerantie. De belangrijkste nuance is echter dat, althans bij jongeren, de invloed van het middenveld veel minder sterk is dan de socialisatie thuis en de non-formele socialisatie op school. Vergeleken met deze socialisatiemilieus is de invloed van het middenveld als socialisatiemilieu gering te noemen. Niettemin mag ze niet worden onderschat. Jongeren spenderen immers meer tijd in hun gezin en op school dan aan participatie aan het middenveld. In dat opzicht hoeven de kleinere verschillen niet te verwonderen. In tegendeel zelfs, het is zelfs een vrij robuuste toetsing dat er culturele verschillen tussen participanten en niet-participanten bestaan. Jongeren die participeren aan het middenveld ontwikkelen een autonome smaak. Zelfs in die mate dat de invloed van het thuismilieu en de school vermindert. Het middenveld kan dus enigszins de spiraal, waarbij jongeren uit hetzelfde milieu elkaar bevestigen in hun smaak op school, doorbreken.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Elchardus, M. & Glorieux, I. (2002). De symbolische samenleving. Tielt: Lannoo.

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

In het debat rond cultuurparticipatie duikt het begrip 'culturele competentie' frequent op. Een verklaring voor de lage participatie aan cultuur van bepaalde doelpublieken zoekt men dan in de lagere culturele competentie van deze groepen. Het beleid verwacht van het verenigingsleven een bijdrage tot het verhogen van de cultuurcompetentie. Deze beleidsdoelstelling werd tevens opgenomen in het Vlaams jeugdbeleidsplan en wordt zo onderdeel van een algemeen jeugdbeleid. De vraag is echter in welke mate het maatschappelijk middenveld aan deze verwachting kan voldoen. De wetenschappelijke literatuur beklemtoint namelijk dat culturele competentie vooral wordt bepaald door afkomst en opleidingsniveau.

In het eerste deel poogt de onderzoeker tot een operationele definitie van het begrip 'culturele competentie' te komen. Dit doet hij door na te gaan hoe het concept is ingevuld in de wetenschappelijke literatuur. Het laat hem toe de centrale vraag beter af te bakenen. In plaats van de empirisch weinig bruikbare term 'culturele competentie' bekijkt hij culturele praktijken. Het begrip culturele competentie veronderstelt namelijk dat bepaalde mensen competent zijn, anderen dan weer niet. Culturele praktijk daarentegen impliceert dat iedere individu er een eigen culturele praktijk op na. Op basis van de literatuur komen de culturele praktijken 'goede smaak', culturele tolerantie en democratisch burgerschap in aanmerking. De centrale vraag wordt zo omgevormd: hebben verenigingsparticipanten andere culturele praktijken of voorkeuren dan niet verenigingsparticipanten, ook na controle voor de culturele praktijken binnen het gezin en het onderwijs?

In een tweede deel wordt er nagegaan wat de literatuur te zeggen heeft over de associatie tussen culturele praktijken en het verenigingsleven. Verschillende onderzoeken maken duidelijk dat er verschillen in culturele praktijken bestaan naargelang de uitgebreidheid en samenstelling van sociale contacten. Er wordt in dit onderzoek echter geen onderscheid gemaakt naar het verenigingstype of de aard van lidmaatschap. Nochtans blijkt uit onderzoek dat niet in alle verenigingstypes dezelfde culturele praktijken heersen of dat alle verenigingstypes democratisch burgerschap bevorderen. Onderzoek naar smaakvorming bij jongeren wijst erop dat vooral de culturele praktijken in het familiaal milieu doorslaggevend zijn voor de culturele interesse en praktijken van jongeren. Naast de ouders spelen ook de peers een belangrijke rol in de beïnvloeding van de smaken van jongeren. Jongeren spenderen veel meer tijd binnen hun gezin of met leeftijdsgenoten op school dan binnen het verenigingsverband. Het is bijgevolg de vraag of de waarnemingen waarbij een rol wordt toegekend aan het verenigingsleven overeind blijven, als we rekening houden met de culturele praktijken van de ouders en die van leeftijdsgenoten in het schoolmilieu.

In het derde deel wordt de afgebakende centrale vraag empirisch getoetst. Als antwoord op de centrale vraag wordt gesteld dat er wel degelijk verschillen bestaan in de culturele praktijken van participanten en niet-participanten aan het middenveld, ook na controle voor de smaakvorming binnen het gezin en binnen de peergroep van de jongeren op school. De analyses van de culturele voorkeuren van jongeren tonen aan dat de centrale vraag een genuanceerd antwoord dient te krijgen. Verschillende soorten verenigingen uit het middenveld bevorderen namelijk verschillende soorten praktijken en bovendien werkt deelname aan het middenveld niet in op alle culturele praktijken. Voor het beleid betekent deze vaststelling enerzijds dat het moet expliciteren welke culturele praktijken het wil verhogen en in welke mate ze die wil verhogen. Anderzijds impliceert het dat er verschillende strategieën moeten worden gevolgd voor het realiseren van deze praktijken.

De belangrijkste nuance is echter dat, althans bij de jongeren, de invloed van het middenveld veel minder sterk is dan de socialisatie thuis en de informele socialisatie op school. Vergeleken met deze socialisatiemilieus is de invloed van het middenveld als socialisatiemilieu gering te noemen. Niettemin mag die niet worden onderschat. Het middenveld kan de spiraal, waarbij jongeren uit hetzelfde milieu elkaar bevestigen in hun smaak op school, doorbreken. Juist hier schuilt een grote uitdaging voor het beleid en het sociaal-cultureel werk. Middenveldonderzoek toont namelijk aan dat de traditionele, verzuilde organisaties in staat waren om hoog- en laagopgeleiden bij elkaar te brengen. De postmaterialistische en pluralistische verenigingen, populair bij jongeren, spreken vooral hoogopgeleiden aan.